

JOHN LEWIS GADDIS: **Strategies of Containment. A Critical Appraisal of Postwar American National Security Policy.** (New York-Oxford: Oxford University Press 1982.)

Amerikkalainen historioitsija John Lewis Gaddis on kirjoittanut selkeän, viimeistellyn ja perusteellisesti mietityn kokonaisuustyksen Yhdysvaltain turvallisuuspoliittisesta linjasta toisen maailmansodan jälkeen. Strategies of Containment'in voi jo nyt tuomita perusoppikirjaksi ja akateemisten tutkimusten lähtökohdaksi vuosiksi eteenpäin.

Vaikutukset tuntunevat vahvoina Suomesakin: Gaddis oli vierailevana professorina Helsingin yliopistossa 1980—81 ja on päivännyt teoksensa esipuheenkin Helsinkiin.

Gaddisin käyttämä viitekehys on kyliksi pelkistetty taipuakseen historialliseen tutkimusotteeseen mutta siinä on samalla riittävästi yhteiskuntatieteellistä lähestymistapaa eri ajanjaksojen turvallisuuspoliittisten linjojen systemaattiseen vertailemiseen. Gaddis erittelee turvallisuuspolitiikkaa strategiana, jossa keinojen ja päämäärien, aikeiden ja kykyjen, tavoitteiden ja voimavarojen keskinäinen suhde muodostaa dynaamisen tekijän. Strategia taas muodostuu päätöksentekijöiden operationaalisen koodin välittämänä. On kysyttävä, miten Yhdysvaltain kansalliset edut määritellään, miten uhkat nähdään, mitä vastatoimia kehitetään ja miten niitä perustellaan.

Vertailussa on uhkan ja vastatoimien välinen symmetrisyys-epäsymmetrisyys se ulottuvuus, jolla eri hallitusten strategiat saavat eri »arvoja» ja erottuvat toisistaan. Epäsymmetrisessä strategiassa Yhdysvallat pyrkii säilyttämään aloitteen käsissään ja määräämään vastatoimien paikan ja voimankäytön laadun ja asteen. Symmetrisessä strategiassa taas Yhdysvallat pyrkii vastaamaan aina siellä ja sillä voimatoimien tasolla, jolla uhkankin nähdään syntyvän. Vastatoimet samoin uhkakin voivat luonnollisesti olla paitsi sotilaallisia myös poliittisia, taloudellisia tai psykologisia.

Gaddis saa näin esiin kolme epäsymmetristä strategiaa: George Kennanin alkupe räisen containment- eli patoamisstrategian (1947—49), Eisenhowerin—Dullesin »New Look»- eli massiivisen vastaiskun strategian (1953—60) ja Nixonin—Kissingerin lienny tystysstrategian (1969—77). Symmetrisiä strategioita on kaksi: Trumanin hallituksen jälkikauden NSC-68-muistioon perustuva politiikka (1950—53) ja Kennedyn—Johnsonin »joustava vastaisku» (1961—69).

Kuten teoksen nimikin sanoo, kaikki hallitukset sovelsivat containment- eli patoamispolitiikkaa, joka on perusluonteeltaan puolustuksellista tai ainakin status quo-politiikkaa. Se ei tähtää Neuvostoliiton ja lännen erimielisyyksien ratkaisemiseen — ainakaan nähtävissä olevana aikana —, mihin vielä sotaa välittömästi seuranneina

vuosina pyrittiin. Yhdysvaltain kansallinen etu sanelee, että mikään sille vihamielinen valtio tai valtioryhmittymä ei saa päästä hallitsevaan asemaan kansainvälisessä järjestelmässä. Erilaisuus on hyväksyttävä ja sitä on puolustettava; tämäkin viittaa puolustuksellisuuteen — tavoite ei ole universalistinen, amerikkalaisen järjestelmän le vittäminen kaikkialle.

Raja tulisi siis vetää siihen, mihin Neuvostoliitto oli jo edennyt sodan tuloksena. Miten patoaminen toteutettaisiin, siinä tulikin jo eroja hallitusten välille. Ratkaisevaksi strategioiden sisällölle tuli se, miten uhka ja siihen liittyvä kansallinen etu määriteltiin. Kennanin ja häneen pitkälti palanneen Kissingerin mukaan olennaista oli suurvaltojen suurpiirteinen tasapaino globaalilla tasolla. Kaikki suurvallat — myös Neuvostoliitto — ovat voimapolitiikan toimijoina samanlaisia ja kysymys on siitä, tyytyvätkö ne vallitsevaan vallanjakoon. Ideologia on Neuvostoliiton politiikassa legitimoija, ei syy. Yhdysvaltain on luotava tärkeysjärjestys toimilleen tämän mukaan ja käytettävä Neuvostoliiton maltillistamisessa paitsi sotilaallisia myös taloudellisia keinoja, neuvotteluja ja liittolaisia.

Eisenhowerin—Dullesin koodi suodatti taas toisenlaisen uhkakuvan. Ideologia on tärkein ponnin Neuvostoliiton toiminnassa ja uhkaksi tulee kansainvälinen kommunismi enemmän tai vähemmän epämääräisenä poliittisena aaltona. Sen pienetkin etenemiset ovat tärkeitä kokonaisuuden kannalta. Syy siihen, että Eisenhower—Dulleskin valitsivat silti epäsymmetrisen strategian olikin muualla: talouspolitiikassa.

Trumanin sekä Kennedy—Johnsonin politiikka lähestyi universalismia pyrkiessään aggressiivisesti säilyttämään erilaisuuden kolmannessa maailmassa. Tasapainoa koskevat perseptiot, Yhdysvaltain image luotettavana suojelijavaltiona tulivat yhtä tärkeiksi kuin konkreettiset tapahtumat sinänsä. Pienetkin kommunismin etenemiset tulivat elintärkeitä. Kaikkia uhkia vastaan oli oltava keinot, joiden hienosäädöstä, hitaasta eskalaatiosta ilman luotettavaa palautetta tuli päämäärä sinänsä. Vietnam on luonnollisesti tämän kehityksen ruumiillistuma.

Eri strategioiden kuvaamisessa ja eritte-

lyssä Gaddis on ennen muuta systematisoija, ei niinkään uuden tiedon tai edes uuden näkemyksen tuoja. Tutkimuksellisesti kannalta mielenkiintoisinta onkin hänen keskeinen tutkimustuloksensa: symmetrisen ja epäsymmetrisen strategian lähes mekaanisen vaihtelun tärkein selittäjä löytyy Yhdysvaltain poliittisen järjestelmän sisältä. Niin kuin Kennan totesi Neuvostoliitosta, voidaan sanoa Yhdysvalloista: ympäristötekijöillä ei ole lopultakaan ratkaisevaa vaikutusta sen turvallisuuspolitiikkaan.

Sisäiset syyt ilmenevät yhteiskunnallisten instituutioiden kyvyttömyytenä uudistua ja ottaa oppia erehdyksistä, presidenttien sisäpoliittisena tarpeena ottaa etäisyyttä edeltäjäänsä ja keinojen tyranniana: »näkemys käytettävissä olevista keinoista ... näyttää olevan tärkein yksittäinen kansallisen strategian määrittäjä» (s. 355).

Strategian vaihtelun tärkeimmäksi selittäjäksi tulee viime kädessä talouspoliittinen lähestymistapa. Konservatiivit pitävät valtiontalouden voimavaroja ja siten turvallisuuspolitiikankin keinoja rajoitettuina ja päätyvät halvempaan epäsymmetriseen strategiaan. Liberaalit taas uskovat kansantalouden laajentumiseen ja sen suomien keinojen rajattomuuteen ja päätyvät symmetriseen strategiaan kalliine kaikki aselajit kattavine varusteluohjelmineen. Strategioissa pysytään sitten tilanteen vaihteluista huolimatta koko hallituskauden.

Gaddisin saama tulos avaa suuren joukon uusia kysymyksiä, joihin hän ei pyri vastaamaan muuten kuin viitteellisesti: putoamisstrategian rajoille on tullut, molemmat sen lajit ovat tuottaneet ratkaisemattomia ongelmia.

Oireellista onkin, että Gaddisin lyhyesti läpikäymä Carterin politiikka ei helposti istu enää hänen viitekehukseensä. Ainakin siinä tuntui tapahtuneen jyrkkä muutos epäsymmetrisestä symmetriseen Afganistanin jälkeen. Carter oli demokraatti mutta talouspoliittisesti melko konservatiivinen. Paljon avoimia kysymyksiä nousee myös ajateltaessa Reaganin strategiaa: hän on selvästi konservatiivi valtiontalouden hoidossa mutta hakee silti rajattomasti varoja sotilaallisiin tarkoituksiin — toisin kuin Eisenhower. Näin Reaganin strategia näyt-

tääkin olevan symmetristä vaikka Gaddisin viitekehys ennustaisi epäsymmetristä. Missään tapauksessa Reaganin strategia ei heijastele Gaddisin peräänkuuluttamaa uudistumista patoamisen loppumattomalla tiellä.

Kari Möttölä